

Przemyślana przyszłość. W poszukiwaniu nowego paradygmatu – dzieło Antoniego Kuklińskiego

Elżbieta Mączyńska

Jak wynika ze studiów literatury przedmiotu oraz badań i analiz empirycznych (w tym także prezentowanych w niniejszym *Biuletynie*), w Polsce kwestie myślenia strategicznego i długookresowych strategii gospodarczych nie doczekały się dotychczas należytej rangi. Obecnie w Polsce nie funkcjonuje żaden ośrodek studiów strategicznych pracujący na rzecz struktur ustawodawczych i rządowych. Odróżnia nas to negatywnie na tle innych krajów, bowiem np. w Niemczech każdy land dysponuje takim ośrodkiem. Funkcjonują one także prawie we wszystkich rozwiniętych krajach. W takiej sytuacji specjalną wagę mają ukazujące się na krajowym rynku wydawniczym publikacje dotyczące kwestii futurologicznych. Są one wciąż niestety nieliczne. Ich zestaw obecnie powiększa najnowsze opublikowane w języku angielskim przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne dzieło pt. *W poszukiwaniu nowego paradygmatu, In Search of New Paradigms* stanowiące syntezę studiów, analiz i refleksji profesora Antoniego Kuklińskiego na temat kształtowania przyszłości. Dzieło to dotyczy przede wszystkim kwestii kultury myślenia strategicznego. Jego autor tej właśnie problematyce poświęcił znaczną część swego życia naukowego.

Antoni Kukliński wskazuje na konieczność poszukiwania nowego paradygmatu, wzorców myślowych dostosowanych do wymogów nowej cywilizacji. Jeśli zaś punktem wyjścia kreowania nowego paradygmatu i jego istotą są zestawy pytań ukierunkowanych na badanie rzeczywistości oraz wzorce myślowe i zestawy narzędzi prowadzących do odpowiedzi na stawiane pytania, to już samo ich sformułowanie może być traktowane jako ważny czynnik sprzyjający refleksji strategicznej.

I właśnie na poszukiwanie nowego paradygmatu ukierunkowane jest dzieło Antoniego Kuklińskiego. Tytuł tego dzieła *W poszukiwaniu nowego paradygmatu* nie jest zatem przypadkowy. Omawiając dysfunkcje współczesnego świata, Kukliński wskazuje na konieczność przejścia od modelu gospodarki opartej na wiedzy (GOW) do modelu gospodarki opartej na mądrości (GOM), zarazem krytycznie ustosunkowując się do tzw. konwencjonalnego myślenia i konwencjonalnej mądrości.

OMAWIAJĄC DYSFUNKCJE
WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA,
KUKLIŃSKI WSKAZUJE
NA KONIECZNOŚĆ
PRZEJŚCIA OD MODELU
GOSPODARKI OPARTEJ NA
WIEDZY (GOW) DO MODELU
GOSPODARKI OPARTEJ
NA MĄDROŚCI (GOM) (...)

Antoni Kukliński wskazuje tu na trzy teoretyczne i metodologiczne inspiracje. Znajduje je w dziełach trzech autorów: Gunnara Myrdala, Johna K. Galbraitha i Thomasa Kuhna¹⁰⁵.

¹⁰⁵ G. Myrdal, *Asian Drama. An Inquiry into the Poverty of Nations*, vol. 1, Penguin Books, Middlesex, England 1968. J.K. Galbraith, *The Affluent Society, Fortieth Anniversary Edition*. Houghton Mifflin Company, New York 1998. S.T. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, 3rd ed. Chicago, IL, University of Chicago Press 1996.

Nawiązując do doniosłego intelektualnego dorobku tych trzech wybitnych myślicieli i ekonomistów, Antoni Kukliński formułuje innowacyjną propozycję integracji tego dorobku i wykorzystania go przez środowisko ekonomistów w kształtowaniu nowych wzorców myślenia o przyszłości.

Antoni Kukliński eksponuje twierdzenie G. Myrdala, że *theory in this context means nothing more than a logically correlated system of questions addressed to the material*. Koresponduje to z Galbrajtowską krytyką konwencjonalnej mądrości (*The Critique of „Conventional Wisdom”*), a zarazem koresponduje z dziełem T. Kuhna na temat rewolucji naukowej (*The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago 1962).

„ (...) KOMISJA EUROPEJSKA JUŻ OD 10 LAT MA PEŁNĄ WIEDZĘ O STANIE I SPOSOBIE FUNKCJONOWANIA ŚWIATA GRECKICH FINANSÓW PUBLICZNYCH. TYLE TYLKO, ŻE TA INFORMACJA I WIEDZA O RZECZYWISTYM STANIE RZECZY NIE BYŁA ELEMENTEM PROCESU PODEJMOWANIA DECYZJI W UNII EUROPEJSKIEJ”.

Ta nowatorska propozycja Antoniego Kuklińskiego stanowi wyzwanie dla badaczy i środowiska ekonomistów¹⁰⁶. Powinna stanowić inspirację do wykreowania nowego międzynarodowego i interdyscyplinarnego programu badawczego pt. *Rola paradygmatycznego myślenia w rozwoju nauk społecznych (The Role of Paradigmatic Thinking in the Development of Social Sciences)*.

Dzieło Antoniego Kuklińskiego wskazuje zarazem na znaczenie instytucji i zespołów badań strategicznych, strategicznych zespołów doradczych, strategicznych think tanków. W Polsce ich rola jest wciąż niedostateczna. Z pewnością w pewnym stopniu jest to efekt niechęci do pla-

nowania, mającej swe źródła w minionym ustroju, ale zważywszy na upływ czasu, można to też wiązać z bezkrytyczną wiarą w niezawodność rynku. Skoro zaś rynek uznaje się za niezawodny – prognozy są zbędne. Takie podejście jednak okazuje się całkowicie zawodne, co wyeksponował spektakularnie globalny kryzys finansowy. Historia bowiem dostarcza wielu dowodów na to, że nic tak dobrze nie czyni terażniejszości jak dobrze przemyślana przyszłość. Choć złośliwi powiadają zarazem, że o prognozach na pewno można powiedzieć tylko tyle, że się na pewno nie sprawdzają, to jednak niekwestionowana jest waga i potrzeba myślenia strategicznego. Wyprzedzająca refleksja dotycząca przyszłości sprzyja optymalizacji codziennych decyzji i działań bieżących, co zawsze dobrze rokuje przyszłości. Nie podważa tego nawet sentencja, że „gdy człowiek planuje, to Pan Bóg się śmieje”. A może właśnie Pan Bóg się cieszy?

Z prezentowanego tu dzieła A. Kuklińskiego wynika, że konieczność dysponowania długookresowymi strategiami jest tym większa, im większa jest niepewność działania i większe ryzyko popełnienia błędów. Gdy świat jest nieprzewidywalny, podstawową funkcją refleksji strategicznej jest ostrzeżenie i wyprzedzająca identyfikacja potencjalnych trendów rozwojowych, a przede wszystkim koncentracja na najmniej przewidywalnych obszarach ryzyka i zagrożeniach.

Z PREZENTOWANEGO TU DZIEŁA A. KUKLIŃSKIEGO WYNIKA, ŻE KONIECZNOŚĆ DYSPONOWANIA DŁUGOOKRESOWYMI STRATEGIAMI JEST TYM WIĘKSZA, IM WIĘKSZA JEST NIEPEWNOŚĆ DZIAŁANIA I WIĘKSZE RYZYKO POPEŁNIENIA BŁĘDÓW.

Nieprzypadkowo też Antoni Kukliński przestrzega, że nie ma efektywnego funkcjonowania trajektorii: „Informacja – wiedza – zdolności przewidywania przyszłości. Mimo rewolucji informacyjnej, lawinowo rosnących zasobów informacji i wiedzy nasila się zjawisko konniwancji, czyli postawy poznawczej i pragmatycznej, która

¹⁰⁶ Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, dostrzegając potrzebę myślenia strategicznego, przed paroma laty powołało Forum Myśli Strategicznej, przeciwstawiając się niebezpiecznej marginalizacji myśli strategicznej. W tym też celu wydawane są przez PTE publikacje dotyczące myśli strategicznej, w tym książka A. Kuklińskiego, inicjatora powołania i współtwórcy Forum Myśli Strategicznej.

w procesie podejmowania decyzji świadomie ignoruje informację o rzeczywistym stanie rzeczy. Komisja Europejska już od 10 lat ma pełną wiedzę o stanie i sposobie funkcjonowania świata greckich finansów publicznych. Tyle tylko, że ta informacja i wiedza o rzeczywistym stanie rzeczy nie była elementem procesu podejmowania decyzji w Unii Europejskiej”.

Marginalizacja myślenia strategicznego dotyczy zatem także Unii Europejskiej i generalnie świata Zachodu. W przeciwieństwie do tego Azjaci, a zwłaszcza Chińczycy, przywiązują bardzo wielką wagę do prognoz i przewidywań naukowych. Wystarczy chociażby wskazać tu na takie dzieła jak *The New Asian Hemisphere* Kishore Mahbubaniego (2008) oraz *The Great Convergence: Asia, the West, and the Logic of One World* (2013) – autorstwa azjatyckiego guru nowych idei, prognozującego schyłek absolutnej dominacji Zachodu i stopniowe przejmowanie roli lidera świata w XXI wieku przez Azję. Podobną wymowę mają 40-letnie prognozy (do 2052 r.) przedstawione przez Jorgena Randersa w najnowszym raporcie Klubu Rzymskiego 2052 – A *Global Forecast for the Next Forty Years* (2012).

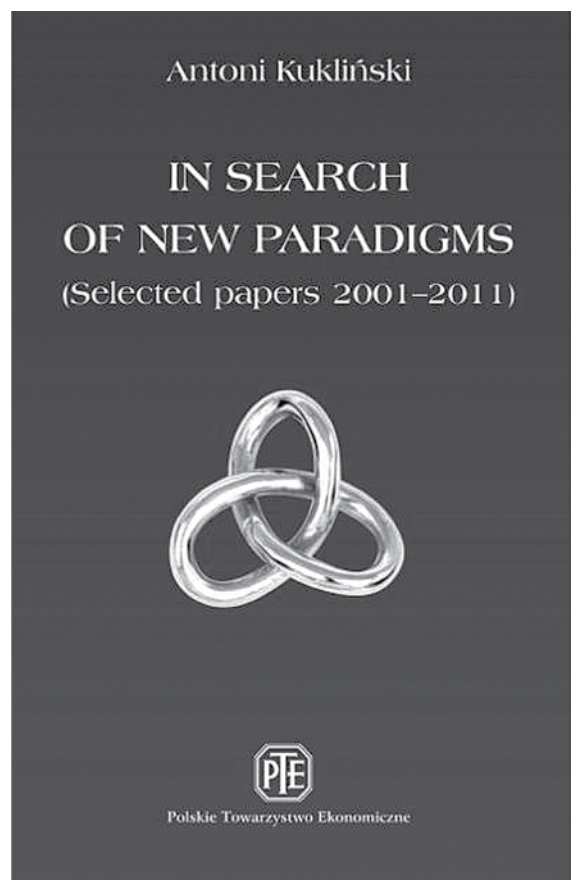
Profesor Antoni Kukliński – nawiązując do funkcjonującej w literaturze światowej koncepcji *invented tradition* (wynalezionej tradycji) – *per analogiam* sformułował hasło *invented future* (wynalezionej przyszłości). Podkreśla, że „wynaleziona przyszłość regionu roku 2020 lub 2050 nie jest zadaniem tak szaleńczym, jakby to się mogło *prima facie* wydawać. Przyszłość wynaleziona to przyszłość, w której pojawiają się nowe struktury i nowe siły napędowe procesów rozwojowych, które są trudno wyobrażalne lub niewyobrażalne *hic et nunc*”¹⁰⁷.

Niezbywalny obowiązek dbałości o przyszłość spoczywa na politykach, parlamentarzystach, rządach i ekonomistach. Jak bowiem już przed wieloma dekadami podkreślał przedstawiciel szkoły austriackiej, Henry Hazlitt: „Sztuka ekonomii polega na tym, by spoglądać nie tylko na bezpośrednie, ale i na odległe skutki danego działania czy programu; by śledzić nie tylko konsekwencje, jakie dany program ma dla jednej grupy, ale jakie przynosi wszystkim”¹⁰⁸. Nie brakuje wszak dowodów na to, że nierzadko ludzie władzy tego nie respektują. Podlegają bowiem terrorowi cyklu wyborczego. Nie bez ra-

cji jest zatem opinia, że politycy bardziej myślą o losach przyszłych wyborów niż o losach przyszłych pokoleń.

NIEZBYWALNY OBOWIĄZEK DBAŁOŚCI O PRZYSZŁOŚĆ SPOCZYWA NA POLITYKACH, PARLAMENTARZYSTACH, RZĄDACH I EKONOMISTACH.

Potrzeba myślenia strategicznego obecnie znajduje uzasadnienie zwłaszcza w kontekście ostatniego kryzysu i jego podłoża. Za jedną z jego przyczyn uznaje się bowiem krótkowzroczność w gospodarce i polityce oraz właśnie zanik myślenia strategicznego w świecie zachodnim. Nie brakuje tego dowodów także w książce Antoniego Kuklińskiego. Książka zasługuje na uważną lekturę. Powinna znaleźć się w zestawie lektur obowiązkowych, zwłaszcza głównych aktorów życia społeczno-gospodarczego nie tylko w Polsce, ale także w innych krajach, przede wszystkim krajach Unii Europejskiej.

¹⁰⁷ A. Kukliński, *Problematyka przyszłości regionów. Piętnaście komentarzy* (2008). W poszukiwaniu nowego paradygmatu, <http://www.mrr.gov.pl/Aktualnosci/Polityka%20regionalna/Documents/1561d8db763b4367a323cca68d4cc62dProblematykaPrzyszociRegionw15komentarzyWposzukiwa.pdf>, 15 marca 2008.

¹⁰⁸ H. Hazlitt, *Economics in One Lesson*, Crown Publications 1981.